

راهبردهای توسعه منابع انسانی
(با تاکید بر آموزش و بهسازی هیات علمی)

مؤلف:

دکتر مریم اکبرپور

www.ketab.ir

انتشارات فراگیر الوند

فهرست مطالب

۱۰	پیشگفتار
۱۵	فصل اول: اهمیت توسعه حرفه‌ای
۲۳	فصل دوم: حرفه، حرفه‌گرایی و توسعه حرفه‌ای
۲۴	تعاریف و مفاهیم حرفه و حرفه‌گرایی
۲۵	ویژگی‌های حرفه
۲۵	مراحل شکلگیری رفتار حرفه‌ای
۲۶	اصول و ملاحظات رفتار حرفه‌ای
۲۶	تعاریف و مفاهیم توسعه حرفه‌ای
۳۰	مفهوم توسعه حرفه‌ای منابع انسانی
۳۲	توسعه حرفه‌ای معلمان و اعضای هیئت علمی
۳۶	تاریخچه توسعه حرفه‌ای اعضای هیئت علمی
۴۰	عناصر کلیدی سیستم توسعه حرفه‌ای
۴۲	گروه‌های نقاش‌آفرین در فعالیتهای توسعه حرفه‌ای کارکنان
۴۳	چالش‌های توسعه حرفه‌ای
۴۵	مزایای توسعه حرفه‌ای اساتید
۴۸	اهداف توسعه حرفه‌ای
۵۰	رویکردهای توسعه حرفه‌ای
۵۱	استانداردها و شاخص‌های توسعه حرفه‌ای
۵۶	مراحل توسعه حرفه‌ای کارکنان
۵۷	اصول اجرای برنامه‌های توسعه حرفه‌ای و راهکارهای عملی آن
۵۹	آموزش در توسعه حرفه‌ای
۶۳	فصل سوم: تأثیرات توسعه حرفه‌ای
۶۴	تأثیر آموزش ضمن خدمت بر توسعه حرفه‌ای و کارایی کارکنان
۶۴	تأثیر توسعه حرفه‌ای روی مدرسان

۶۵	تأثیر توسعه حرفه‌ای روی برنامه‌ها
۶۵	تأثیر توسعه حرفه‌ای روی دانشجویان
۶۶	تأثیر توسعه حرفه‌ای روی امنیت شغلی
۶۷	تأثیر توسعه حرفه‌ای کارکنان بر هزینه‌های سازمان
۶۹	فصل چهارم: عوامل مؤثر بر توسعه حرفه‌ای مدرسان
۷۰	عوامل فردی تأثیرگذار بر توسعه حرفه‌ای
۷۱	عوامل سازمانی مؤثر بر توسعه حرفه‌ای
۷۲	ساختارهای مدیریتی و نظارتی تأثیرگذار بر توسعه حرفه‌ای
۷۳	عوامل محیطی تأثیرگذار بر توسعه حرفه‌ای
۷۳	فناوری و نقش آن در توسعه حرفه‌ای
۷۵	افزایش انتظارات مشتریان و توسعه حرفه‌ای
۷۵	انعطاف‌پذیری سازمانها و توسعه حرفه‌ای
۷۵	محیط اجتماعی و فرهنگی و توسعه حرفه‌ای
۷۶	محیط بین‌المللی و توسعه حرفه‌ای
۷۶	شایستگی اساتید در قرآن و حدیث
۷۹	فصل پنجم: الگوها و مدل‌های توسعه حرفه‌ای
۸۰	انواع مدل‌های توسعه حرفه‌ای معلمان
۸۲	مدل توسعه خودگردان
۸۲	مدل توسعه مشارکتی یا همکارانه
۸۳	مدل افزایش مشارکت معلمان در نقشهای جدید
۸۳	مدل فرصت‌های توسعه حرفه‌ای
۸۴	مدل مدارس توسعه حرفه‌ای
۸۴	الگوها و مدل‌های توسعه حرفه‌ای هیئت علمی
۸۵	الگوی فیلیپس و برگ کوئیست
۸۶	الگوی گاف
۸۸	الگوی سنترال

پیشگفتار

امروزه رقابت بین کشورها برای کسب جایگاه برتر فرهنگی-سیاسی و تصاحب سهم اقتصادی بیشتر در مناسبات متکثر، متنوع و پرشتاب جهانی، آن‌ها را ناگزیر به تقویت علم و فناوری به‌منظور گسترش حوزه نفوذ و اقتدار ملی خود کرده است. افزون بر این، آموزش عالی با تغییرات بسیار زیادی در زمینه اقتصاد، سیاست و اجتماع روبه‌روست. افزایش رقابت‌های بین‌المللی، دانشجویان متنوع، افزایش تقاضای جوامع صنعتی، کاهش بودجه و پیشرفت‌های فناورانه سریع از عوامل اصلی تغییر در این محیط هستند (لیزا و همکاران، ۲۰۱۶)، این تغییرات نشان می‌دهد که به‌طور فزاینده‌ای آموزش عالی در عصر جامعه اطلاعات محور از نظام‌های متمرکز به‌سوی نظام‌های جهان‌شمول تغییر وضعیت داده است. در چنین شرایطی و در مواجهه با چالش‌های روزافزون دنیای امروزی، نظام آموزش عالی باید برای پیشبرد اهداف خود، به رشد و ارتقای نیروی انسانی توانمند بلاقابت حرفه‌ای بالا، در قالب برنامه‌های توسعه حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی در دانشگاه‌ها بیشتر توجه کند، تا از طریق آموزش‌های مناسب و تغییر در شیوه‌های آموزشی و پژوهشی سنتی موجود، استدلال‌های علمی، روش‌های حل مسئله مبتنی بر شواهد، ارتباطات معنایی و محتوایی رشته‌ها را در این بافت برای دانشجویان پیوند زنند (آهنچیان و سلیمانی، ۱۳۹۶).

اهمیت توسعه حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی از آنجا ناشی می‌شود که اگر اعضای هیئت‌علمی از سطح رشد مطلوبی برخوردار باشند، آنگاه می‌توان انتظار داشت که از سایر منابع دانشگاه به‌خوبی استفاده کنند و ارتقای مستمر کیفیت در فعالیت‌ها و مأموریت‌های مختلف دانشگاه رخ دهد. توسعه اعضای هیئت‌علمی یکی از عوامل مهم برای حفظ کیفیت خدمات و محصولات دانشگاه است؛ درواقع داشتن اساتید بهره‌مند از مهارت‌های سطح بالا، هسته اصلی در کیفیت مؤسسات آموزش عالی است. بدون اعضای هیئت‌علمی کارآمد، دانشگاه‌ها قادر نخواهند بود تا ارتقای تحصیلی دانشجویان خود را تداوم بخشند و پاسخگوی نیازهای جامعه باشند زمانی که

جامعه خواستار پاسخگویی در آموزش عالی است بالندگی اعضای هیئت علمی می‌بایست یکی از دغدغه‌های مهم مدیران، اساتید و هیئت علمی به حساب آید. البته با وجود معضل کاهش بودجه و همچنین کم شدن میزان ثبت نام دانشجویان، مسئولیت مؤسسات نسبت به رشد حرفه‌ای اساتید بیشتر شده است (بختیاری و همکاران، ۱۳۹۹). به اعتقاد برخی از صاحب نظران مانند کامبلین و استیگر توان دانشگاه یا دانشکده در اعضای هیئت علمی آن خلاصه می‌شود و اعتلای توان و دانش اعضای هیئت علمی مصداق واقعی افزایش کیفیت دانشگاه در سه حوزه کارکردی آموزش، پژوهش و ارائه خدمات به جامعه است. همچنین، توسعه حرفه‌ای اعضای هیئت علمی به‌طور روزافزونی به سازوکار کلیدی برای بهبود و توسعه دانشگاه‌ها تبدیل شده است (قرونی و همکاران، ۱۳۹۵). از طرف دیگر در نظام آموزش عالی، اعضای هیئت علمی به‌عنوان عامل اصلی جهت دهنده سرمایه‌های فکری و اجتماعی، نه تنها در سطح گروه آموزشی، دانشکده و دانشگاه، بلکه در سطح کشور، نقش ویژه‌ای ایفا می‌کنند. از این رو، توسعه حرفه‌ای اعضای هیئت علمی جایگاه خاصی در مدیریت دانشگاه‌ها دارد. برای اینکه این حوزه از مدیریت منابع انسانی در جایگاه مناسب خود قرار گیرد، تغییر و تحول در مدیریت منابع انسانی دانشگاه‌ها ضروری است. انجام این امر می‌تواند نظام‌های آموزش عالی را کارآمدتر و اثربخش‌تر کند. (اسمعیلی ماهانی و همکاران، ۱۳۹۹). علاوه بر این، در باب ضرورت توسعه حرفه‌ای اعضای هیئت علمی، پژوهشگران از جمله تورندیکی، گاس، جورج و کولین و میلنر^۱ بر این اعتقادند که برنامه‌های توسعه حرفه‌ای باعث افزایش تعهد شغلی، هویت شغلی و شهروندی سازمانی و کیفیت زندگی کاری و جامعه‌پذیری می‌شوند (ریبالد،^۲ ۲۰۰۸). به‌طور خلاصه می‌توان گفت به چهار دلیل نیاز به بالندگی و توسعه حرفه‌ای هیئت علمی غیرقابل انکار است. مهم‌ترین دلیل این امر، کمک به اعضای هیئت علمی به‌منظور طراحی تدریس، پژوهش و ارائه خدمات است. دلیل دوم، لزوم توسعه هیئت علمی، دانشجویان و ارتقای کیفیت آموزش است. دلیل سوم، جامعه است یعنی بستری که مؤسسات آموزش عالی در آن به حیات خود ادامه می‌دهند و خدمات مورد نیاز این

^۱. Camblin & Steger

^۲. Thorndike & Gusic & George & Quillen & Milner

^۳. Reybold

بستر را ارائه می‌نمایند. دلیل چهارم، پیشرفت‌های تکنولوژیکی در عرصه آموزش و یادگیری است که توسعه حرفه‌ای اعضای هیئت علمی را بیش از پیش الزامی می‌کند (هماینی‌دمیرچی و همکاران، ۱۳۹۵). بنابراین، در حال حاضر سازمان‌دهی و مدیریت جریان توسعه حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از یک انتخاب به یک ضرورت برای دانشگاه‌ها تبدیل شده است.

در پهنه این رقابت جهانی، ایران اسلامی نیز امکانات، ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود و اندیشمندان و نخبگان خود را به کار گرفته است تا قله‌های علمی را فتح و از مرزهای دانش عبور کند. در چنین شرایطی، نقش اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها، مراکز علمی و تحقیقاتی، حوزه علمیه و دیگر مراکز علمی فرهنگی، در نیل به این آرمان مقدس، مؤثر و انکارناپذیر است؛ آرمانی که تحقق آن تنها از رهگذر برنامه‌ریزی جامع و همسو با سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری در حوزه‌های علم و فناوری، سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران، برنامه‌های توسعه کشور و نیز ارزشیابی مستمر و مداوم، به‌منظور پویایی و حفظ سطح مطلوب علمی فرهنگی امکان‌پذیر است. اهمیت توسعه حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها به حدی است که همواره بر ضرورت رشد و توسعه هیئت علمی تأکید می‌شود. از جمله:

- سند دانشگاه‌ها (۱۳۷۷) در بند ۵-۱ بر ارتقای سطح دانش و معرفت دینی، سیاسی و اجتماعی استادان متناسب با رشته تخصصی، علایق و تجارب آنان تأکید دارد.
- قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم تحقیقات و فناوری (۱۳۸۳) در ماده ۱ بر توسعه علوم، تحقیقات و فناوری و تقویت روحیه تحقیق و تتبع و ترویج فکر خلاق و ارتقای فرهنگ علم دوستی؛ اعتلای موقعیت آموزشی، علمی و فنی کشور، تأمین نیروی انسانی متخصص و توسعه منابع انسانی کشور تأکید کرده است.
- در راهبرد ۷ نقشه جامع علمی کشور (۱۳۹۰) به جهت‌دهی آموزش، پژوهش، فناوری و نوآوری به سمت حل مشکلات و رفع نیازهای واقعی و اقتضات کشور با توجه به آمایش سرزمین و نوآوری در مرزهای دانش برای تحقق مرجعیت علمی تأکید نموده است.